

NYTTÅRSTALEN 1. JANUAR 1982.

Kjære lyttere og seere.

Årsskiftet er vel for de fleste av oss en tid for ettertanke. Vi stopper opp en stund, ser tilbake på året som er forbi, dveler ved minner, gode og triste. Vi tenker kanskje på hvor meget vi har å glede oss over, og hva vi burde gjort annerledes.

Og så vender vi blikket fremover, mot det nye året. Det blir et år med store utfordringer - og store muligheter.

2.

Også ved dette årsskiftet er verden rammet av problemer og lidelser som i høy grad kaller på vår oppmerksomhet og omsorg. La meg likevel begynne med noen ord om hjemlige ting.

Vi lever i et av verdens mest begunstigede land. Og de aller fleste føler vel at vi har det godt her. Men velstanden har ikke løst så mange problemer som vi hadde håpet. Hva kan det komme av?

Vi har kanskje vennet oss til en for sterk tro på at samfunnet kan løse de fleste problemer, og at det å reise krav er veien til fremgang. Og så viser det seg, som det måtte gjøre, at hverken det offentlige eller interesseorganisasjoner kan utrette mer enn en del av det som kreves for å oppnå det gode samfunn som vi alle bærer drømmer om. Dit kommer vi ikke uten at hver enkelt viser medmenneskelighet og ansvar, for både andre og seg selv.

Mange opplever nettopp i denne tid ensomheten, savnet av nære mennesker, som særlig smertefullt. Rundt oss ser vi også rotløshet og oppløsning av normer og bånd mellom mennesker. Og blant voksende samfunnsproblemer har vi kriminalitet og uhyggelig misbruk av rusgifter.

Problemer må ikke hindre sunn glede. Men vi skal heller ikke glemme hvor meget hver enkelt kan gjøre for å løse problemer og skape glede, gjennom ansvar og medmenneskelighet.

Hvor mange er det ikke som trenger en håndsrekning, noen råd eller rett og slett noen å snakke med? Eller kanskje det å bli tildelt ansvar? La oss minne hverandre om dette ved årsskiftet: "Det er ved å gi at du får".

Det er mange som i betydelig grad følger dette budskap fra Frans av Assisi, ved innsats i frivillig hjelpearbeid eller personlig omsorg for andre. Noen ganger blir nær sagt hele folket engasjert, som under høstens innsamlingsaksjon: "Et nytt liv", og under julemånedens spontane hjelp til det nødlidende polske folk. Men la oss huske at for å skape et bedre samfunn, må vi la slikt ansvar og medmenneskelighet også bli en del av den vanlige hverdagen. Det vil gi både den enkelte og samfunnet verdier ut over de materielle goder.

Men betyr så dette personlige ansvar en svekkelse av det ansvar som hviler på det store fellesskapet?

Nei, selvfølgelig ikke.

Riktignok har vi nådd langt i utbygging av vårt velferds- og trygghetssamfunn. Men ikke langt nok!

Mange funksjonshemmede får ennå ikke virkeliggjort sine muligheter for et bedre liv, til tross for at 1981 skulle være "deres år".

Også når det gjelder omsorgen for de eldre, har både enkeltmennesker og samfunnet ansvar som må følges bedre opp. Samfunnet skal sørge for at de får sin rettferdige del av velstanden. Men omsorg og omtanke fra medmennesker er også nødvendig for å sikre alle en god og meningsfylt alderdom. Det gjøres meget, men er rom for mer. Og gleden kommer like meget til den som gir som til den som får.

6.

De unge skal ha muligheter til å utvikle seg i frihet under ansvar. Det gjøres en imponerende innsats av og for dem. Tenk bare på ungdomsarbeidet innenfor idretten, Kirken, politikken og alt annet lagsarbeid. Men noen faller utenfor. Mistilpasning, ungdomsledighet og særlig det uhyggelige narkotikaproblemet maner til enda sterkere mobilisering, både frivillig og offentlig.

Det er ikke riktig at ^(all) ungdom har det så enkelt, hvis de bare vil gjøre noe. Det er ennå mangler ved utdanning og arbeidsforhold, og alvorlige problemer for mange som vil sette bo og stifte familie.

Samtidig må vi fortsette arbeidet for at kvinner og menn også i praksis skal ha like muligheter.

Og vi står overfor store forpliktelser og oppgaver i arbeidet for å sikre sysselsettingen, og derved bosettingen, i mange utsatte lokalsamfunn.

De eksempler jeg nå har nevnt minner om behov for større innsats, både privat og offentlig. Men vårt lands økonomi er i dag slik at vi rett og slett ikke har råd til å løse alle oppgavene godt nok. Det kommer av at den økonomiske veksten er stanset. Derfor må vi nå gå sammen om å gjenreise økonomisk vekst og skape ny fremgang. Ikke vekst for enhver pris. Men slik vekst som kan forenes med vårt ansvar for natur og miljø og et mer menneskelig samfunn.

Hvis vi prøver å løse oppgavene ved å bevilge oss mer penger uten å produsere mer, blir jo resultatet bare enda mer inflasjon. Mer inflasjon betyr mindre produksjon, og dermed dårligere muligheter. For å unngå det må vi som folk sette tæring etter næring. Klarer vi det, er mulighetene skapt for ny fremgang og bedre løsning av oppgavene, senere. Men vi får ikke det til uten tålmodighet, ansvar og samarbeid.

Andre land, i øst og vest, opplever nå alvorlige økonomiske vanskeligheter, og arbeidsløshetstall som de ikke har kjent maken til siden 1930-årene. Norge har vært meget heldigere stillet, særlig på grunn av de inntektene som oljen har gitt oss.

Men også for samfunnet gjelder det at "det skal god rygg til å bære gode dager". Har vi forvaltet godt nok de enestående muligheter som bl.a. oljen har gitt oss? Er vi rustet til å møte de vanskeligheter som lenge har vært under utvikling?

Nå viser det seg at inntektene fra oljen vil bli anslagsvis 40 milliarder kroner mindre enn ventet i de nærmeste fire årene. Norsk konkurranseevne er fremdeles langt svakere enn for 6-7 år siden, og ble svekket igjen i 1981. Vi må regne med at Norges nasjonalinntekt blir lavere i år enn i fjor. Det betyr at vi ikke kan kreve mer til ett formål, eller til én gruppe, uten at det blir mindre til andre.

10.

Årets inntektsoppgjør vil langt på vei avgjøre våre muligheter til å skape vekst igjen, og trygge sysselsettingen. Med samarbeid og ansvarsfølelse kan vi løse problemene. Hvis vi i stedet glir inn i en situasjon der alle bare kjemper for å sikre mest mulig til sin egen yrkesgruppe, vil vi svekke konkurranseevnen og derved true arbeidsplassene i stedet for å trygge dem. Alle gruppers kamp for bare egne interesser fører heller ikke til større rettferdighet.

Selv om det blir forbundsvis oppgjør i år, må vi forutsette at det blir tatt hensyn til andre gruppers og helhetens interesser.

Men forpliktelsen til å ta hensyn til hele landets økonomi, hviler på alle grupper. Næringslivet må avstå fra prisforhøyelser som ikke er strengt nødvendige. De som er betrodd forvaltningen av offentlige midler, må sørge for den mest effektive og rettferdige bruk av dem. Og vi som politikere må vise ansvar til å stå mot krav som samfunnet ikke har råd til å innfri. Oppgavene kaller på samarbeid i folket og mellom organisasjoner og partier. For fortsatt står den gamle sannhet fast at hvis vi krever for meget, blir vi fattigere.

La oss heller velge veien til ny vekst: måteholdets og innsatsens vei. Det er bare den som kan gi oss øket nasjonalinntekt og dermed tilstrekkelige midler til å bygge velferdssamfunnet videre ut, og å løse oppgaver som det i dag dessverre ikke finnes midler til.

Problemene her hjemme er heldigvis likevel små, i forhold til det vi ser ute i verden. La oss håpe, og etter evne medvirke til at ansvar og samarbeid også får spille en større rolle mellom land og maktblokker, og at respekten for de grunnleggende menneskerettigheter kan få større gjennomslag.

Det kommer mange faretruende nyheter fra verden omkring oss. Vi skal ikke overse disse faresignalene. Men vi skal heller ikke la dem skremme oss til oppgivelse. Tross alle problemer har det jo lykket å bevare fred og frihet i vår del av verden, gjennom samhold mellom demokratiene og klar forsvarsvilje. Vi må ikke forlate den vei som har sikret vår frihet og fred.

Men fra vårt beskyttede land føler vi sterkt med ulykkelige folk som ikke har frihet, ikke har sikkerhet, i noen tilfelle ikke engang vet om de får mat i neste uke. Våre tanker går i disse tider særlig til Polen. Vi har heller ikke lov til å glemme Afghanistan eller andre folk som lider under undertrykkelse. Vi er opprørt over at makthavere, for å bevare et umenneskelig system og styrke egne maktposisjoner, får påføre tapre folk slike lidelser.

Ingen supermakt har noen rett til å hindre nabofolk i å vinne friheten. For, som Nordahl Grieg sa: "Frihet og liv er ett."

Vi vil være med på å lindre lidelsen for dem som blir undertrykt, og for de millioner som er drevet på flukt. Vi vil bidra til den frie verdens moralske press mot maktbruk og overgrep.

Og vi må trekke lærdom av det som skjer, for å hindre at flere land kan bli rammet av undertrykkelsens elendighet.

Verden er altså ennå slik at rett og moral ikke er nok til å gi sikkerhet. Det kreves også styrke for å forebygge angrep på friheten, og derved hindre brudd på freden.

Å trygge freden er den største oppgave i vår tid. Og den farligste trussel mot menneskeheten er atomvåpnene. Alle er vi enige om at trusselen om atomkrig må bort. Men hvorledes?

Dersom Vesten skulle prøve den enkle vei å avskaffe sine egne atomvåpen først, ville det oppstå en voldsom overmakt i øst. Det kan friste til nye fremstøt for å vinne mer makt på bekostning av frihet og menneskeliv. Og nettopp det ville kunne utløse den verdenskatastrofe som må unngås.

Vestens ansvarlige ledere valgte i 1979 sin linje i arbeidet for å begrense atomstyrkene i øst og vest. De ga det tilbud at Vesten vil unnlate å utplassere nye atomvåpen i Europa, hvis Sovjetunionen vil fjerne de nye atomvåpnene som er rettet mot oss.

Dette tilbud fra Vesten har ført til at forhandlingene om atomnedrustning nå er i gang. Sovjetunionen er nok villig til å redusere sine atomstyrker, hvis de blir overbevist om at det er nødvendig for å unngå utplassering av nye vestlige atomvåpen. Mulighetene for større trygghet er derfor i høy grad til stede, hvis Vesten står samlet bak den forhandlingslinjen som er valgt. En grunnleggende forutsetning for varig avspenning er gjensidig tillit og respekt. Enkelt blir det ikke å skape dette grunnlag. Men vi må både håpe og tro at nedrustningsforhandlingene denne gang vil føre til reelle resultater og tryggere fred.

Men i arbeidet for å sikre fred og frihet må vi heller ikke glemme den fattigdom som rammer store deler av jordens befolkning. Samarbeid mellom landene er nødvendig for å minske kløften mellom velstående og fattige land. Det er gledelig enighet om at vårt land må gi en omfattende utviklingshjelp. Diskusjonen har jo stort sett ikke dreiet seg om utviklingshjelpen burde økes eller minskes, men om hvor meget den burde øke. Det understreker enigheten om hovedsaken, vår plikt til å gi. Dessuten må vi legge enda mer arbeid i å sørge for at midlene blir til størst mulig nytte for de mennesker vi ønsker å hjelpe.

Når vi vender blikket utover mot verdens problemer, skjønner vi også lettere hvor meget vi har å glede oss over i vårt eget land. Vi forvalter en stor arv, av både åndelige og materielle verdier. Det legger et stort ansvar på oss. Vi skal fortsette vårt arbeid for å forbedre det som ennå ikke er godt nok, men vi skal også verne og styrke alt det som er godt i vårt land.

La meg så til slutt, på denne første dag i det nye år, få sende varme hilsener og gode ønsker til alle nordmenn, både hjemme og ute, og til alle andre som bor og arbeider i vårt land.

Jeg vet at jeg har alle med meg når jeg i ærbødighet sender en spesiell hilsen og takk, og alle gode ønsker til Hans Majestet Kong Olav og Den kongelige familie. Vi er i Hans Majestets 25. regjeringsår. Markeringen av dette jubileum vil ytterligere understreke samhørigheten mellom vår Konge og det norske folk.

Og når vi så samles om å ønske hverandre et godt nytt år, legger vi også i det ønsket et løfte, om at vi alle vil gjøre vårt beste for at det virkelig skal bli godt og fremgangsrikt.

Godt Nytt År, alle sammen!
